

3. ŽENSKA LOZA

O ženama prvih naraštaja Rauchova znamo vrlo malo, ponekad tek imena, a o ženi prvoga Raucha u Hrvatskoj, Daniela, čak ni ime ne znamo sa sigurnošću. Prema Krčeliću, Daniel je oženio barunicu Malakoczy, a prema nekim drugim podacima žena mu je Anna Justina von Fürnberg.⁷⁵ Danielov sin Stjepan oženio se Evom Barbarom, kćeri Stjepana Pethö de Gerse i Suzane Oršić Slavetičke s kojom je imao četiri sina. Nakon muževljeve pogibije Eva Barbara je ostala udovicom, a o tom njezinom statusu svjedoči i podatak kako je njezin sin Adam Daniel od nje zatražio novac kako bi mogao voditi parnice zbog imanja svoje žene Ane Gothal. Adam Daniel ženio se tri puta: Anom Helenom Gothal, kćeri Katarine Vojković i Đure Gothala, Magdalenom Praunsperger i Elizabetom Gregurovečki (Greguroczy). Magdalena je bila kći Daniela Ruperta Praunspergera, trgovca željezom koji iz Kranjske dolazi u Hrvatsku te postaje varaždinski građanin i senator, 1676. dobiva ugarsko-hrvatsko plemstvo, a već sljedeće godine postaje vrhovni zakupnik poreza za cijelu Kraljevinu podsjećajući u načinu uspona upravo na početke Rauchovih u Hrvatskoj. Magdalena je, kao i Adam Daniel, već imala iza sebe jedan brak. Umrula je iznenada u Lužnici 1718.⁷⁶

Već je bilo govora kako se treća supruga Elizabeta prema svom pastorku Ivanu mačehinski ponašala (zbog čega je on s 14 godina pobjegao) te da ga je potom pokušala lišiti majčinoga nasljeđa. Elizabeta je bila kći Petra i Ane rođ. Orehovečki (Orehoczy), a iza sebe je već imala brak s Đurom Jelačićem. Svojega drugog supruga Adama Daniela je također nadživjela.⁷⁷ Kći Adama Daniela, Katarina Rozalija se dvaput udavala, 1717. za kapetana Adama Zebića⁷⁸ i kasnije za Gabriejela Škrleca. Katarina se vrlo umješno znala brinuti za svoje interese. Tako se nije odmah uključila u spor brata Ivana protiv oca jer je dobila dio isplate izvan suda, ali se s bratom suprotstavila Heninnzima i svima koji su željeli dobra Marte Gregorijanec - Rakitje i Lužnicu.⁷⁹ Premda se s bratom 1731. dogovorila o podjeli imanja, među njima je izbio dugotrajan spor dovršen tek u sljedećoj generaciji. Posrijedi je očito bila samosvjesna žena što pokazuje i njezin osebujni portret koji se detaljnije raščlanjuje u tekstu o vizualnoj prezentaciji.

Regina Rauch,⁸⁰ kći Adamova brata Sigismunda i Ane Jelačić, udala se u kasnoj dobi za Sigismunda I. Vojkffyja, odlučnoga i beskrupuloznog plemića koji se nije

⁷⁵ Krčelić, 478. Krčelićev navod preuzeli su neki autori poput R. Horvata, M. Kolar i drugih. Podatak o A. Fürnberg potječe iz već spomenute povijesti roda Rauch što se čuva u obitelji Steeb.

⁷⁶ HDA, OF Praunsperger, k.1. sadrži njezin ženidbeni ugovor s prvim mužem, zagrebačkim podžupanom Ivanom Uzulinom, sklopljen u Ptuju 31. 10. 1693. te fragment njezine oporuke na kajkavskome iz 1716. U oporuci spominje svojega sina te pastorka i pastorku. Iz građe Hrvatskoga sabora znamo da je bila skrbnica sina Adama o kojem je brigu nakon njezine smrti preuzeo njezin suprug Adam Daniel. ZHS sv. 3, 49; sv. 5, 53.

⁷⁷ Pavao Maček, Rod Orehovečkih, 47, 57 i 59.

⁷⁸ Antun Zebić je u marijatezizijanskim urbarima donjopoljskoga kotara naveden kao vlastelin suposjednik u Vrbanovcu (sučija Martijanec) i Gornjoj Poljani (sučija Poljana). Marijatezizijanski urbari Varaždinske županije 1774.-1784., sv. 2, Donjopoljski kotar, ur. Vida Pavliček, Varaždin, 2011., 855.

⁷⁹ ZHS sv. 4, 337; HDA, Mape hrvatskog plemstva, Rauch.

⁸⁰ Postoji podatak o 1699. kao o njezinoj godini rođenja (Život u palači, 60-61) temeljen vjerojatno na Krčelićevoj tvrdnji da se udala 1754. u dobi od 55 godina. No njezin je otac rođen 1689.

libio materijalnu podlogu steći ženidbama s vremesnim damama. Prva mu je žena bila udovica prabilježnika Jurja Branjuga, a nakon njezine smrti 1754. oženio se Reginom.⁸¹ Poput prvoga, i drugi je brak očito bio lišen osjećaja. Naime, Regina je bila višegodišnja ljubavnica Gabrijela Gothala koji je uzdržavao nju i njezine roditelje te joj zapisao 12.000 forinta za stare dane. Oženivši se Reginom, Sigismund je pokrenuo parnicu protiv nove Gothalove supruge nastojeći utjerati navedenu svotu. Dakako da vladanje plemstva nije uvijek bilo uzorno, no pokretanjem spora Sigismund je narušio ugled svoje supruge. Nesretna Regina nije čak mogla uživati ni u barunskoj tituli i baroknoj palači u Kapucinskoj ulici jer je oboje častohlepni Sigismund stekao nakon njene smrti. Ona je umrla u tijeku parničenja u Petrinji, a pokopana je u Hrastovici.⁸²

Ivan Rauch bio je oženjen Katarinom (1733. – 1763.), kćeri Adama pl. Ilijašića i Ane Budachky de Buča i Gorica. Adam je bio major, a od Rabatte je kupio imanje Gračec u Brdovcu.⁸³ Spominjem taj podatak jer je očito da je važan čimbenik u odabiru supruge bila činjenica da je ona pripadala obitelji susjednoga vlastelina. Kasnije će Rauchovi od Ilijaševićevih preuzeti Šišljavić i Gračec. Prema Krčeliću, Ivan se često svađao sa suprugom, a ona je naposljetku skrenula umom. Ivanove tri kćeri, Marija Cecilija, Barbara i Ana Marija udale su se u obitelji Škrlec, Žuvić i Vojković, ali je srednja kći Barbara priredila obitelji skandal. U očinskoj je kući održavala spolne odnose sa Stjepanom Žuvićem te je rodila izvanbračnog sina Franju prije negoli se za njegova oca udala.⁸⁴ Ivan Rauch silno je bio pogođen tim postupkom svoje kćeri i povrijeđenim ugledom cijele obitelji, ali je na nagovor Adama Batthyányja uspostavio s njom kontakt. Barbara je umrla prije svoga oca koji je nije spomenuo ni u svojem smrtnom času, ali je odredio svotu za održavanje zadušnica za pokoj duše te svoje kćeri razmetne. Barbarina sestra Marija Cecilija Rauch bila je suprugom istaknutoga reformno orijentiranog plemića Nikole Škrleca Lomničkog, Krčelićevog gojenca.⁸⁵ O

pa to ne može biti točno. Prema Krčeliću Žigmund osim Regine ima i Anu (Leopoldinu), ali nema sina. U građi Hrvatskoga sabora (ZHS sv. 4, 253-254) spominju se 1740. Magdalena i Regina, kćeri Žigmunda, Ivanova strica. Magdalena je kod varaždinskih uršulinki, a prema Krčeliću (478) i Ana, ali pod imenom Leopoldina. Isti podatak o Ani, tj. redovnici Leopoldini navodi i rodoslovlje Rauch (HDA, Zbirka rodoslovlja, k. 4). Međutim, u popisu predavača u školi uršulinskog samostana navodi se Leopoldina (Magdalena) Rauch, umrla 1767. Ista se spominje i među predavačima u konviktu kao druga magistra. Spomenka Težak, Škole pri uršulinskom samostanu u Varaždinu 1703.-1946., u: Varaždinske uršulinke. 300 godina od dolaska u Varaždin, Varaždin, 2003., 48 i 51.

⁸¹ Regina je kuću u Zagrebu 1754. prodala Petru Sermageu, a dvije godine prije ustupila mu je i stenjevečki posjed. Vjerojatno je posrijedi ista kuća koju su 1732. Ivan i sestra mu Katarina Rauch prodali Žigmundu i njegovoj supruzi. HDA, OF Čikulini-Sermage, br. 1582, k. 17, br. 2256 i 2275, k. 26. Sačuvano je Reginino pismo na kajkavštini A. B. Krčeliću od 6. X. 1749. iz kojega saznajemo da mu je poslala 300 cekina kako bi nabavio srebrninu i jedan ljepši sat. Monumenta spectantia historiam Slavorum meridionalium, sv. 30, 1901., A. B. Krčelić Annuae i dodaci, prir. T. Smičiklas, 589; NSK, RO Krčelić, R 3673.

⁸² Krčelić, 453.

⁸³ Ta veza vidljiva je u krsnom kumstvu Ivana i Katarine za sina upravitelja Rabattinog imanja 1732. godine. V. Noršić, 271.

⁸⁴ Krčelić, 434. U izvorima zasad nisam našla potkrijepu za Krčelićevu tvrdnju. Jedini Franjo Rauch koji mi je poznat, naveden je u matičnoj knjizi kao Pavlov sin.

⁸⁵ Iz tog braka su sigurno potekli: Agneza Josipa udana za Nikolu Vojkovića (*21. 1. 1760. u Zagrebu) i Toma (*22. 12. 1761. u Zagrebu). Bračni par Škrlec Lomnički pozitivno je opisan u Šenoinom *Diogenesu*, Cecilija kao moralna i brižna a Nikola kao uman i trezven političar.

postupnom usponu obitelji svjedoči i podatak da je kuma na krštenju Marije Cecilije 30. listopada 1740. bila barunica Barbara Patačić. Marija Cecilija spominje se na više mjesta u Dnevniku biskupa Vrhovca, prijatelja njezinoga muža. Kod biskupa je i kao udovica dolazila u posjete sama ili u većem društvu (u kojem je ponekad bila i njezina nećakinja Katarina Komáromy rođ. Rauch), a ponekad se i sama znala pozvati na objed. Osim razgovora znali su i kartati tarok. Očito je pripadala krugu dobrih biskupovih znanaca jer ju je počastio posjetom na samu novu godinu 1802., darovao joj sliku Bogorodice 1806., a njezino pobolijevanje i smrt je pomno pratio. Premda je još početkom 1808. sudjelovala u društvenom životu, pa je 20. siječnja bila na plesu u biskupskom dvoru, Vrhovac je zapisao kako ju je posjetio bolesnu 13. ožujka, a 3. srpnja je primijetio kako je počela opasno pobolijevati. Bio je u pravu jer je preminula 8. srpnja 1808., a zahvaljujući njemu znamo da se to dogodilo u 2 sata ujutro, da je tiho pokopana u zagrebačkoj katedrali dva dana poslije, a da je treći dan održana misa zadušnica. Biskup nije propustio pribilježiti kako su nakon smrti uslijedile glasine o nasljednicima Škrlec.⁸⁶ Osim Katarine i Marije Cecilije, kontakt s Vrhovcem imala je i Ana Marija Vojković rođ. Rauch, od čijeg je muža biskup kupio Stubičke Toplice,⁸⁷ njezina kći Leonardina Oršić te dakako biskupova nećakinja Ana Sermage čija će se kći udati za Levina Raucha. Ti podaci pokazuju gusto isprepletenu socijalnu mrežu u kojoj su tijekom samo nekoliko godina u krugu oko zagrebačkog biskupa čak četiri pripadnice porodice Rauch, a muž pete, Genoveve Peharnik, bio je s njim u službenome kontaktu.

Ipak, najvažnija je bila još jedna spona Rauchovih s Vojkovićima ostvarena 10. travnja 1747. ženidbom Ane Marije i Kristofora Vojkovića († 1806.), Sigismundova brata. I samo vjenčanje je bilo na višoj razini jer ga je uz dopuštenje župnika obavio kanonik Josip Čolnić, pouzdanik Ivana Raucha, a svjedoci su bili grof Kristofor Oršić i Sigismund Vojković.⁸⁸ Njihovoj kćeri Leonardini Suzani (1759. – 1792.) je već od rođenja omogućen socijalni prestiž.⁸⁹ Leonardina je krštena 6. studenog 1759., a kumovi su joj bili podban Ivan Rauch i Elizabeta Vojković rođena Malatinszky (treća žena Sigismunda Vojkovića) kao zastupnici bana Franje Nádasdyja i grofice Suzane Draškovića rođ. Malatinszky.⁹⁰ Leonardina je i brakom potvrdila visoki status jer je postala ženom grofa Adama Oršića s kojim je imala četvero djece: Juricu (poznatog kao pristašu preporoda), Josipu, Reginu i Petra, koji je umro u dobi od jedne godine. Ovom ženidbom Rauchovi su ostvarili rodbinsku vezu s vrlo prestižnim i dobrostojećim velikaškim rodom. Adam Oršić u svojim je memoarima zabilježio kako mu je otac dao do znanja da je vrijeme da se oženi te mu je predložio nekoliko kandidatkinja, od kojih je Adam odabrao Leonardinu. Prema opisu svojega supruga ona je bila „liepa, dobro raštena djevojka, zdrava razbora, brza i živah-

⁸⁶ M. Vrhovac, Dnevnik, sv. 1, (1801-1809), ur. J. Kolanović i M. Hrg, Zagreb, 1987., 5, 17, 15, 115, 151, 289, 305, 323 i 325. Ovo su samo zapisi iz objavljenog dijela Dnevnika.

⁸⁷ Kupio ih je 15. VII. 1806. za 8.000 forinti. Isto, 139.

⁸⁸ V. Noršić, 261. Ana će se također parničiti, i to s Kristoforom Oršićem uglavnom zbog dobra Marchinkovo i Ivanichevo (Stubica) 1770., i s gradom Zagrebom 1765. godine. HDA, OF Rauch, k. 1.

⁸⁹ Osim Leonardine imali su i kćer Tereziju Francisku krštenu 23. 10. 173. u crkvi sv. Marka.

⁹⁰ V. Noršić, 273. Elizabeta je sestra Suzane, žene Josipa Kazimira Draškovića, kasnije preudane za bana Nádasdyja. Suzana je bila vrlo osebujna i samosvjesna ličnost. Dala se portetirati s visokim odlikovanjem za žene – Redom zvjezdastog križa, iako ga nije dobila. Bila je rastrošna i samosvjesna, a sina je oženila svojom mlađom sestrom pa joj je njihov potomak Janko Drašković bio istodobno unuk i nećak.

na [...] vrlo dobra gospodarica“.⁹¹ Adam Oršić ostavio nam je i kratki opis ženine smrti. Leonardina se tijekom šetnje u Slavetiću „ugrijala i oprala noge u hladnoj kupelji“ dobivši tako sušicu i umrijevši nakon više godina bolovanja. Adamove i Leonardinine kćeri očito su školovane u samostanu. Naime, čim su stasale do dobi kada ih je „trebalo izvaditi iz samostana“, otac je odlučio kako im je bolja dobra maćeha negoli nepoznata odgajateljica. Taj postupak bio je vrlo trezven jer je Adamova druga supruga Franciska, kći Josipa Keglevića, dodijeljenu ulogu zdušno ispunjavala izvrsno se slažući s pastorčadi koja ju je nakon muževljeve smrti uzdržavala. Adam Oršić bio je zadovoljan svojom djecom ocijenivši da su dobra vladanja. Jurica se oženio barunicom Wilhelminom Hiller koja je dijelila njegova preporoditeljska nagnuća, Regina se udala za grofa Heinricha Sermagea, a Josipa (1782. – 1874.) za baruna Ferdinanda Kulmera. Prema očevu mišljenju obje su bile sretne u braku.

Prvi barun Rauchovih, Pavao, bio je oženjen plemkinjom iz Ugarske, Anom Marijom, kćeri Franje Szegedyja de Mezö-Szeged i Rozalije Somogyi de Dergh et Karcsa s kojom je osim dva sina imao i sedam kćeri. Prvorođena kći Ana krštena je 1. travnja 1766. u crkvi sv. Marka, a 10. siječnja 1802. udala se u Lužnici za pravoslavca Ivana Lončara, kapetana Ličke pukovnije.⁹² Čini se da su iza Ane bile neuspješne zaručke koje su završile sudskim procesom jer je zaručnik tražio povrat materijalnih dobara danih bivšoj zaručnici.⁹³ Drugorođena kći, krštena 21. srpnja 1768. u crkvi sv. Marka kao Innocentia Daniela Walpurga Anna, postala je redovnicom.⁹⁴ Pavao je imao i kćeri Katarinu Anu Mariju (rođenu 10. travnja 1770.) udanu za Petra Komáromyja⁹⁵, Margaretu (rođenu 9. srpnja 1773.) udanu za generala Rebrovića⁹⁶, Mariju Tereziju (Lužnica, 11. listopada 1777. – Lužnica, 14. studenog 1779.), Magdalenu Evu (rođenu 24. prosinca i krštenu na sam Božić 1779.)⁹⁷ i Genovevu koja se 27. siječnja 1799. udala za kapetana Adama Peharnika⁹⁸, slobodnoga baruna, a živjeli su u Vrbanovcu.

Čak pet žena iz porodice Rauch imalo je 1832. pravo na Hrvatski sabor poslati kredencionaliste: udovica Genoveva Peharnik rođ. Rauch iz Vrbanovca, udovica Ana Rauch, udovica Elizabeta rođ. Farkaš, Margareta udana Rebrović i redovnica Innocentia Rauch.⁹⁹ Pravo su iskoristile Genoveva, Ana i Elizabeta. Igram sudbine upravo na tom Saboru nije bilo nijednoga muškog predstavnika Rauchovih.

⁹¹ Adam Oršić, *Rod Oršića*, Zagreb, 1943., 60.

⁹² V. Noršić, 261.

⁹³ Posrijedi je barun Henrik Malord, a sudski proces tekao je 1791. HDA, RO Rudolfa Horvata, br. 3.5.2.1., k. 8.

⁹⁴ HDA, Zbirka mikroflimova, M-334.

⁹⁵ On se 1791. spominje u Hrvatskom saboru kao aktuar deputacije te od 1796. kao zagrebački podžupan. ZHS IX, 92, 207.

⁹⁶ Vjerojatno je posrijedi Matija Rebrović–Razbojski (1756.–1830.) koji je sudjelovao u ratu protiv Francuza, a vojnu je karijeru završio kao brigadir u Slavoniji 1813.

⁹⁷ V. Noršić, 273-277; M. Bregovac Pisk (*Život u palači*, 60-61) navodi pet kćeri: Katarinu, Margaretu, Innocentiju, Genovevu i Anu. Prema saborskoj građi 1832. Innocentia je redovnica, a Margareta je udana Rebrović.

⁹⁸ On se 1820. navodi kao posjednik Opatičke 16 i 18, a nakon njega ubilježeni su 1824. Josip Sajdacher i Franjo Vojković. L. Dobronić, *Stare numeracije*, 41; Peharnik je s Mihaelom Saićem bio u sporu s Vinkom Jelačićem radi nasljeđa Malenić-Mesić za što je 1806. tražio materijalnu i moralnu pomoć biskupa Vrhovca. Peharnik je dospio do čina pukovnika i sudjelovao je 1809. u ratu protiv Francuza istaknuvši se zaposjedanjem Krka, Cresa i Malog Lošinja. Tada je ranjen te napušta vojsku. Vrhovac je komentirao kako hvali sebe, a kritizira druge. ZHS IX, 365; M. Vrhovac, *Dnevnik*, 123, 413, 415, 487.

⁹⁹ Zvezdana Sikirić Assouline, *U obranu hrvatskih prava*, 120.

U sljedećoj generaciji nije bilo kćeri jer su Daniel II. i Elizabeta imali samo sinove. Danielova je žena Elizabeta (1788. – 21. lipnja 1858.)¹⁰⁰ bila kći Ivana Baptista Farkasa de Nagy Jóka aliter Hügye i Elisabeth Foglár de Tésa, a u miraz je donijela Vukšinec i Vukovo selo. Pripadala je plemkinjama koje su znale voditi gospodarstvo pa je sama upravljala Martijancem prije negoli ga je preuzeo sin Đuro podigavši i mlin na vodeni pogon 1840. godine.¹⁰¹ Po svemu sudeći, upravo se ona pravno morala boriti za Martijanec nakon smrti Eleonore Patačić 1834.¹⁰² Također se zna da je 1840. kupila kuću u Varaždinu, no ubrzo ju je prodala.¹⁰³ Čini se da je revno shvaćala svoje patronatske dužnosti i prava. Znamo da je utemeljila altarijsku glavnicu u Donjoj Stubici kako bi se za nju održavale mise zadušnice i da se odazvala pozivu bistranskog župnika da doprinese osnutku škole priloživši 80 forinta.¹⁰⁴ Materijalno je pomogla i osnutak škole u Martijancu 1846. godine.¹⁰⁵ Umrla je u Martijancu u 4 ujutro 21. lipnja 1858. u 71. godini života nakon dugogodišnje bolesti od klijenuti pluća („Lungenlähmung“). Pokopana je u obiteljskoj grobnici u donjostubičkoj župnoj crkvi. Premda je Elizabeta rodila isključivo sinove, a koliko mi je poznato imala je samo jednu snahu, žensko društvo vršnjakinja mogla je naći u brojnim sestrama svojega muža. Nakon Elizabete glavnom ženom obitelji postala je Levinova supruga Antonija Donata Sermage (2. lipnja 1824.¹⁰⁶ – 23. travnja 1913.). Taj je status stekla ne samo pripadnošću velikaškoj porodici po rođenju i udaji, bogatim mirazom, nego i značajem.¹⁰⁷ Po svemu sudeći, Antoniju je njezina majka dala odvesti u salezijanski samostan u Beču gdje je ostala od svoje 10. do 17. godine ne

¹⁰⁰ Prema podacima Christiana Steeba, rođena je u Puszta Föemes 12. VII. 1784., što ne bi odgovaralo godinama u osmrtnici, u kojoj piše da je umrla u 71. godini, NSK R 4017.

¹⁰¹ M. Winter, sv. 1, 201; Ludbreg, ur. V. Mađarević, 252.

¹⁰² Opsežna dokumentacija u HDA, OF Patačić, k. 2.

¹⁰³ Posrijedi je kuća u Bakačevoj 4, podignuta 1807. Prvi je vlasnik bio krojački majstor. Elizabeta Farkaš kupila je kuću 8. I. 1840. a prodala ju je 28. 6. 1845. gumbaru Albertu Mikulčiću. Ivy Lentić Kugli, Zgrade varaždinske povijesne jezgre, 23.

¹⁰⁴ Spomenica škole Bistra, ZG 2007., 215-335.

¹⁰⁵ Školskoj su općini pripadala sela Hrastovljan, Čičkovina, Mađaraševac, Poljanec, Rivalno, Slanje, Sudovčina i Vrbanovec. U jednoj seljačkoj kući podučavalo se djecu još od 1825., a 1846. sagrađena je školska zgrada. Ludbreg, ur. V. Mađarević, 416.

¹⁰⁶ Podatak sam preuzela iz Status animarum župe sv. Vida, Brdovec, međutim u novinama se navodi da je umrla u 88. godini što bi značilo da je rođena 1825. U literaturi se spominje i 1826. godina. B. Čičko, Novi prilozi za povijest vlastelinstva Golubovec, u: Osamsto godina pisanoga spomena Stubice (1209.-2009.), ur. A. Jembrih, Donja Stubica, 2011., 64.

¹⁰⁷ Antonijina majka Ana rođ. Novosel (Zagreb, 15. III. 1787. – 14. V. 1860.) zanimljiva je ličnost. Bila je nećakinja biskupa Vrhovca, a 1805. udala se za komornika Ljudevita Sermagea. Anu je jako potresla prerana smrt sina jedinca, a čini se da se odgojem kćeri nije previše zamarala. Bila je odvažna i odlučna žena, a tradirana je priča kako je ostala pribrana prilikom upada jednog razbojnika u Golubovec. Dočim su se njezini službenici sklonili a upravitelj se sakrio u dvorcu iza barikada davši na brzinu izrezati otvore u vratima kako bi lugari s puškama mogli kroz njih pucati, Ana je prijestupnika počastila večerom. Kako bi se i moglo očekivati, priča ima sretan završetak pa je razbojnik otišao neobavljena posla. Možda je i ta epizoda s razbojnikom navela Anu da pomno sakrije vrijednosti, tako da su nakon njezine smrti 1860. njezina tri zeta u pratnji kotarskog suca došli isprazniti skrovišta. U dvorcu Golubovcu bila je knjižnica Lj. Sermagea čiji su ex libri sačuvani, a Ana ju je oporučno ostavila zetu M. Ožegoviću. V. ovdje objavljeni dok. br. 1; DAZG, OF Jelačić, br. 336, k.7; Marina Krpan Smiljanec, Plemstvo i knjižnice, Hrvatsko zagorje 13, br. 1-2, 21-35.

dolazeći kući ni za blagdane niti ju je itko od obitelji posjećivao.¹⁰⁸ Budućega supruga upoznala je u zagrebačkom kazalištu, a prosidba je navodno bila vezana uz nemili događaj. Naime, Levin je svojoj izabranici odao kako će svoj dolazak najaviti pucanjem biča. Ponosni prosac sam je upravljao kočijom s četiri konja, a kad je zapucnuo bičem ozlijedio je po licu buduću punicu Anu koja se skrivala u grmlju.¹⁰⁹ Antonija je prva od žena obitelji za koju mi je poznato da je bila „pridvorna gospodja carice i kraljice“, što je tada bila važna čast, a ukazana joj je prigodom posjeta vladarskoga para Zagrebu 1869. kada je njezin suprug postao pravim tajnim savjetnikom. Brak Antonije i Levina bio je skladan. U svojoj oporuci Levin je supruzi osigurao materijalnu egzistenciju, ali i jasno izrazio svoje duboke osjećaje. Istaknuo je kako mu je njegova ljubljena supruga uvijek pružala nježnu ljubav, vjernost i besprimjernu brižnost te joj najtoplije zahvalio na istinskoj i plemenitoj ljubavi te prijateljstvu preporučivši je brizi Geze i ostale djece. Izrazio je želju da ona nakon njegove smrti živi kao dotad te da kao „glava obitelji ima isti nezavisni i bezbrižni položaj“. Obvezao je svojega nasljednika Gezu da joj omogući uzdržavanje, stan, slike, porculan itd., dakle sve elemente reprezentativne svakodnevice koje je i prije uživala. Budući da je u oporuci palaču u Kapucinskoj ulici ostavio sinovima, posebnim kodicihom ispravio je tu odredbu ističući kako je palača Antonijina.¹¹⁰ I iz prijepisa uspomena Pavla Raucha može se zaključiti da je Antonija imala veliki utjecaj u obitelji te je sinovima pričala o nepravdama nanesenim njihovom ocu.¹¹¹ Očito je bila u obitelji autoritet poput svoje majke, a nastojala je po svaku cijenu održati ugled i materijalnu egzistenciju obitelji u vremenima u kojima to više nije bilo jednostavno. Svojom je oporukom (bolje rečeno oporukama) nastojala materijalno osigurati baštinika Gezu, a budući da je postojalo nekoliko verzija njezine zadnje volje, nasljednici su se još dugo parničili oko ostavine.¹¹² Antonija je očito poseban odnos imala prema najstarijoj kćeri Alice s čijom obitelji je krajem 19. i početkom 20. stoljeća i stanovala u Golubovcu, a ostavila joj je i izmijenjenu verziju oporuke, o čemu je riječ u zasebnom poglavlju.

Antonija i Levin imali su petoro djece, sinove Gezu i Pavla te kćeri Mariju (Marie), Ivanu (Jeanne) i Alice. Sve tri kćeri udale su se na zadovoljstvo roditelja primjereno svome staležu. Marija Ana Georgina Aleksa, koju su zvali Alice, rođena je u Lužnici 31. prosinca 1850. nakon samo devet i pol mjeseci braka, a krštena je 4. siječnja 1851. Kumovi su bili članovi obitelji, stric Đuro Rauch i baka Ana Sermage. Alice se udala za viteza Christiana Steeba¹¹³ (Petrovaradin, 11. svibnja 1848. – Golubovec, 8. studenoga 1921.) s kojim je imala kći Elsu i sina Raoula (Rudolfa). Druga kći Rauchovih zvala se Marija Elizabeta Alojzija Doroteja. Rođena je u Lužnici 2.

¹⁰⁸ Wolfgang-Vuk barun Steeb, Odlomci iz autobiografije, Hrvatsko zagorje. Časopis za kulturu, sv. 13, 2007., 132; Mladen Obad Šćitaroci - Bojana Bojanić Obad Šćitaroci, Dvorac Golubovec u Donjoj Stubici – prostorno-konzervatorska studija revitalizacije i obnove dvorca, perivoja, perivojne šume i vilinskih poljana, Zagreb, 2008, 34, prema navodima baruna Vuka Steeba.

¹⁰⁹ Isto.

¹¹⁰ DAZG, OF Jelačić, br. 426 i 427. Oporuka i kodicih objavljeni su u ovom izdanju.

¹¹¹ Primjerice, v. njezinu verziju izjave generala Mensdorffera. Memoari bana Pavla Raucha, 19.

¹¹² V. ovdje objavljene dokumente.

¹¹³ On je 1874. kao kapetan 2. klase bio dodijeljen Vrhovnom vojnom zapovjedništvu u Zagrebu, gdje je ostao sve do 1877. kada je premješten u Beč. Ostvario je dojmljivu vojnu karijeru, pri čemu valja istaći i njegove kartografske kompetencije, pa je bio i ravnateljem Vojno-geografskog instituta u Beču.

prosinca 1854., a krštena devet dana kasnije. Zanimljivo je da su joj krsni kumovi bili seljaci – Juraj Gergac i udovica Dora Pismarović.¹¹⁴ Marija se 20. svibnja 1879. udala za Julija Jelačića (sina Karla Jelačića i Franciske Sermage) s kojim je imala četvero djece: Margaretu, Janka, Vuka i Mariju. Marija je bila nositeljica Reda zvjezdastog križa (*Sternkreuzorden*), a njezin suprug je bio c. k. komornik, član Ugarskoga gornjeg doma i Hrvatskog sabora. Treća kći, Ivana Aleksandrina Marija Rauch (Lužnica, 26. rujna 1857. – Klagenfurt 2. lipnja 1924.) krštena je 1. listopada. Kumovi su bili dvorski savjetnik Metel Ožegović i žena mu Ivana.

Sve tri kćeri Antonije i Levina na fotografijama i portretima pokazuju nam se kao bezbrižne velikašice duge kose koja Mariji čak seže ispod struka. O lagodnomu životu razmaženih velikašica svjedoči i raskošno vjenčanje koje su Levin i Antonija 28. travnja 1877. priredili za Alice. Sačuvan nam je djelomičan popis predmeta koji su u tu svrhu nabavljeni u Beču te pjesma posvećena mladenki. U kupnju je krenula majka Antonija odsjevši u prestižnom bečkom hotelu *König von Ungarn*. Između ostalog je kupila jedaći pribor i servis za kavu, a sačuvana dva računa ukupno iznose oko 1400 forinta.¹¹⁵ Ženidba je bila skupa i zbog kaucije od 24.000 guldena koju je Christian Steeb, kao časnik, morao položiti pa su i tu pomogli Rauchovi. Alice i njezin suprug živjeli su u Golubovcu. Nakon njihove smrti u dvorcu su nastavili živjeti njihova djeca i unuci sve do nakon Drugoga svjetskog rata.

Marijin muž, Julije Jelačić, bio je velikaš staroga kova i važan politički saveznik Levina Raucha, kasnije i njegova sina Pavla¹¹⁶. Liječnik dr. Schwarz je prema navodu I. Kršnjavog opisao njegovu kuću kao „starotrpnu“ i punu starih obiteljskih portreta, a Julije bi stalno ponavljao „autoritet“ i „sve je podrovano“ i tome slično. Kršnjavom je rekao da je toliko ponosan na svoje plemstvo da svoju kći ne bi ni crnogorskom knezu dao za ženu.¹¹⁷ Ponosni velikaš Julije imao je velikih financijskih problema pa se zaduživao kod imućnih poduzetnika poput Guide Pongratza i to znatnim iznosima, a 1880. morao je staviti svoje dobro Jankomir pod hipoteku.¹¹⁸ Neugodnih situacija zbog financijskih neprilika nije bila pošteđena ni Marija. Naime, bilježnik Arnold pozvan je u njezinu kuću 26. ožujka 1900. zbog mjenice od 1.000 forinti koju je trebala platiti, ali je odbila pa je bilježnik napisao prosvjedni-

¹¹⁴ V. Noršić, 277.

¹¹⁵ Račun *V. Mayer's Söhne* Beč 16. 4. 1877. glasi na Levina, 816,20 for., račun *Regenhart/Raymann* glasi na barunicu Rauch, Beč 2. 3. 1877., 602,95 for. (MGZ 7081 i 7082). Pjesma posvećena barunici Alice Rauch na dan vjenčanja s državnim vitezom Ch. Steebom, satnikom generalnoga štapskog zbora, potpis *odani štovatelji*, 28. 4. 1877., tisak Albrecht, (MGZ 7080). Sve izloženo u stalnome postavu.

¹¹⁶ O Julijevu teškom stanju podban Crnković je brzojavio Pavlu u Martijanec 8. prosinca, a dva dana kasnije i o njegovoj smrti. Ban je potom, kako i dolikuje, obavijestio ured vrhovnog komornika (Oberstkämmereramt) te preko svojega prijatelja, odjelnog predstojnika kabinetske kancelarije u Beču, Daruváryja, i vladara. HDA, PrZV, 6-14, 4841, k. 749

¹¹⁷ Kršnjavi, Zapisci, sv. 1, 505.

¹¹⁸ DAZG, OF Jelačić, br. 400 i 401. Založnom ispravom (Pfandbestellungs-Urkunde) od 13. 11. 1880. dobio je Jelačić „Wechsel- und Conto Corrent Kredit“ do iznosa od 20.000 forinta uz 7% kamata od G. Pongratza za što je založio dobra Jankomir, Konjščicu i Samobor što je uneseno u gruntovnicu 31. 3. 1881.; 22. 7. 1883. dobio je kredit od 6.000 forinti od Guide Pongratza, a sačuvane su i tri mjenice Pongratza od 1. 11. 1885., prva na 9.000, druga na 7.500, a treća na 9.000 forinti te zadužnica Adalberta Schauffa. Posuđeno nije mogao vraćati pa su nakon smrti G. Pongratza 1890. dugovi postali stečevina njegovih nasljednika; 3. 3. 1893. postoji hipoteka na dobro Jankomir u korist A. Schauffa, Marije barunice Hipsich i Henriette pl. Cuculić.

cu.¹¹⁹ Marija će očito trošiti iznad svojih mogućnosti pa je od zemaljske naukovne zaklade uzela hipotekarni zajam od 6.000 na dio kuće u Opatičkoj 14, naslijeđen od tetke Lujze Sermage. Tužena je 1894. zbog nevraćanja zajma. Kako je nestašica novca kronično mučila i nju i njezina supruga, Marija je 1900. založila nekretnine u Gornjem i Donjem gradu 1. hrvatskoj štedionici za mjembenu veresiju od 22.000 K, a Julije i Marija su zajedno uzeli kredit od 70.000 za nekretnine Gornjeg i Donjeg grada te posjed Jankomir.¹²⁰ Vjerojatno je zaduženja bilo još.

Osim financijskih, Marija će imati i obiteljskih teškoća sa sinom Vukom, od 1904. poručnikom 5. ulanske regimente, od lipnja 1909. stacioniranom u Mostaru. Vuk je dospio u loše društvo i nagomilao veliki kartaški dug koji je namirio pokradenim državnim novcem, a onda je u panici napustio svoj garnizon i pobjegao u Split. Pušten je na slobodu, položio je „Officier-charge“, došao u Lužnicu i javio se nadležnoj vojnoj komandi. Prebačen je 24. siječnja 1910. u pričuvni sastav ulanske regimente br. 12 te se podvrgnuo liječničkom pregledu kojim je utvrđeno da nije sposoban za vojsku. No iznenada je pozvan po Vrhovnome vojnom sudu u Beču temeljem rekvizicije garnizonskoga suda u Mostaru zbog bijega iz listopada 1909. te je uhapšen i otposan u Mostar. Stoga Marija piše vladaru opravdavajući sina time što je kao mali pretrpio meningitis te imao česte padove s konja popraćene potresom mozga. Sukladno obiteljskoj tradiciji slijedio je vojni poziv usprkos činjenici da zdravstveno za nj nije sposoban. Ako riječima majke možemo pripisati namjeru da gane vladara i opravda sina tvrdnjama da je sve počinio zbog „Sinnesverwirrung“ izazvanima njegovim narušenim zdravljem, zanimljiva je njezina tvrdnja da Vuk kani zasnovati egzistenciju preko oceana. U svakom slučaju, Vuk je aboliran, a šteta nadoknađena.¹²¹ Pritom zasigurno nije bilo nevažno što je Vukov ujak Pavao tada bio hrvatski ban. Vuk je naposljetku završio u Južnoj Americi.¹²²

Drugi Marijin i Julijev sin Janko bit će poput svog oca važan politički saveznik svojega ujaka Pavla Raucha. Slovio je kao sposoban i obrazovan političar, ali je zazor izazivala njegova rodbinska i politička povezanost s Pavlom Rauchom. Janko, rođen 1881., kako i doliči malom velikašu, sve do 3. razreda gimnazije bio je privatni učenik, tj. nije pohađao školu nego je polagao gradivo pojedinoga razreda. Školovao se u Kapošvaru¹²³ i Zagrebu i po struci je bio pravnik.¹²⁴ Mladoga doktora prava je njegov ujak uzdigao na položaj velikoga župana varaždinskog i cijeli su Pavlov život bili vrlo povezani pa je Janko bio i izvršiteljem njegove oporuke.

Marijina kći Margareta nije se udavala i stanovala je s majkom i bratom Jankom u obiteljskoj kući Jelačićevih u Basaričekovoj 22, a druga Marijina kći Marija, udana za Stanislava Barca Repenjskog, stanovala je u Kuševičevoj 6.

Treća kći Levina i Antonije, Jeanne, udala se 26. rujna 1882. u crkvi sv. Katari-ne za baruna Franza Paula Aichelburg–Labia od Bodenhofa i Greiffensteina, c. k.

¹¹⁹ Isto, ad 401. Posrijedi je mjenica od 1.000 forinta „Innsbrucker Sparkasse“ Julija Jelačića od 25. 9. 1899. Isti slučaj se ponovio još jednom.

¹²⁰ DAZG, OF Jelačić, br. 434.

¹²¹ DAZG, OF Jelačić, br. 354 i 452.

¹²² To saznajemo iz pisma Pavla Raucha I. Kršnjavome od 29. XII. 1913. u kojem navodi kako je jedan od motiva puta u Južnu Ameriku, želja njegove sestre da još jednom vidi sina. HDA, RO I. Kršnjavoga, k. 19, fasc. I.

¹²³ Ne znam postoji li poveznica, no u Kapošvaru je postojala obitelj Josipa Raucha, poreznog nadzornika, oročena s Mikšićima. NSK R 4017, osmrtnica Emilie Adelheid Rauch rođ. Hengl iz 1863.

¹²⁴ DAZG, OF Jelačić br. 456.

komornika i počasnoga viteza malteškog reda, tada bilježnika moravskog namješništva, pa su im djeca, Franciska (Fanika) i Vuk (Wolfgang), rođena u Moravskoj. Franciska se (Brno, 26. kolovoza 1883. – ?) 15. rujna 1908. u Linzu udala za Paula grofa Scapinelli di Leguino i imala je sigurno barem jednu kćer Renatu kojoj je kum bio ujak Geza. Vuk (Znojmo, 21. listopada 1887. – kod mjesta Wolka-Bielinska, 20. listopada 1914.) bio je činovnik i pričuvni časnik dragunske pukovnije „Princ Eugen“ br. 13, a poginuo je na bojišnici. Vuk se nije ženio niti je imao djece pa se njegovom smrću muška loza tog ogranka ugasila. Možemo samo zamisliti kako je bilo njegovim roditeljima koji su na tragičan način izgubili sina jedinca i nasljednika dan uoči njegova 28. rođendana. O Jeanne i njezinoj obitelji ne znamo puno zbog toga što je živjela izvan Hrvatske, u Koruškoj, gdje je i umrla u Klagenfurtu. Njezin je suprug, koji je bio i zastupnik Koruškog sabora, preminuo godinu dana nakon nje, ali u Meranu.¹²⁵

Dakle, svi zetovi Levina i Antonije Rauch bili su staleški prihvatljivi, a Marijin i Jeannin suprug su kao komornici pripadali najelitnijem dijelu plemstva – dvorsko-me plemstvu. Za razliku od izbora zetova, Antonija Rauch nije imala sreće sa snahama. Pavao se, doduše u bečkoj katedrali, 26. travnja 1888. oženio „dobrom partijom“, Rosalie (Rosinom) pl. Baechlé (Pischk kod Brucka/Muri 2. kolovoza 1869. – Abatos Szakalos, 1. studenoga 1922.¹²⁶), kćeri bogatoga industrijalca i zemljoposjednika Josipa i Rosine Eleonore Thavonat von Thavon. Rosalie je bila Bečanka, ali je obitelj bila podrijetlom iz Alzasa-Lotaringije. Njezin je brat, dr. Josip, bio član austrijske Kršćansko–socijalne stranke i služio je Pavlu kao politički posrednik u kontaktima.¹²⁷ Rosalie nije nikad naučila hrvatski i vjerojatno se nije mogla prilagoditi životu u podravskoj provinciji. Rodila je dvoje djece, Pavla mlađeg i Elizabetu. Brak nije bio skladan, a o razlozima rastave postojale su dvije verzije, zagrebačka i podravska. U Martijancu se pričalo kako je Rosalie varala muža kojem je prekipjelo pa ju je potjerao kad je doznao tijekom velikog lova da ga vara s nekim časnikom.¹²⁸ U Zagrebu se pak širio trač kako je supruga napustila Pavla jer da je pijanac i perverznan, a posjećuju ga nage djevojke. Tobože je tijekom rastave supružnika svakakve neugodne tajne doznao Josip Frank zastupajući Rosalie.¹²⁹ No budući da je riječ o zapisu I. Kršnjavoga iz 1908. kada je Rauch bio banom, može se zaključiti kako je posrijedi način da se politički oslabi i dezavuiraju bana. Kršnjavi je i inače bio sklon prepričavanju raznih glasina i tračeva. Bilo kako bilo, supružnici su se rastali.

Geza je dugo bio neženja, potom se u Požunu 1893. oženio čak 17 godina mlađom Elizabetom Benyovsky de Benyóv et Urbanóv¹³⁰. Brak je trajao tek par mjeseci jer novopečeni muž nije mario za ženu, nego za knjige i dobro društvo. Supružnici su dobili sudsku rastavu.¹³¹ Geza je ipak iskusio veliku ljubav, i to u poznijoj dobi. Njegova druga supruga udovica Anny (Ančica) Alpi rođ. Žigrović

¹²⁵ Na podacima zahvaljujem dr. sc. Christianu Steebu.

¹²⁶ Prema Statusu animarumu župe Martijanec (HDA, Zbirka mikrofilmova, M-2033) Rosina je rođena 1870., a umrla je 20. 3. 1915.

¹²⁷ Vjerojatno je istoj obitelji pripadala supruga Milutina Kukuljevića Sackinskog, Paula pl. Baechle. S. Belošević, 56.

¹²⁸ Winter, sv. 1, 231.

¹²⁹ I. Kršnjavi, Zapisci, sv. 2, 509.

¹³⁰ Ime se ponegdje navodi kao Bengovski ili Bonyovsky.

¹³¹ Ona je rođena 6. I. 1869. Status animarum župe sv. Vida, Brdovec; Winter, sv. 1, 230-232; Obzor, 26. VIII. 1893.

Pretočki¹³² je bila žena narušene reputacije, a u brak je dovela i sina Ivana Hansa Friedricha Alpija¹³³ kojeg je Geza posvojio 1922. godine. Anny je bez sumnje u Gezi uspjela pobuditi duboke osjećaje o kojima svjedoči i njegova oporuka iz 1923. kojom ju je ne samo imenovao univerzalnom nasljednicom nego nije propustio naglasiti koliko ju voli, zahvalivši i njezinim roditeljima jer su „položili temelj njegovoj sreći davši mu svoju dragu i nadasve voljenu kćerkicu za ženu“.¹³⁴ O toj dragoj *kćerkici* u javnosti je vladalo drukčije mišljenje, čak toliko loše da su se nakon Gezine nenadane i nagle smrti širile glasine kako ga je supruga otrovala.¹³⁵ Te su glasine pothranjivane podatkom da je Geza umro nakon što je posvojio malog Alpija i sastavio oporuku čiji su glavni korisnici bili Anny i njezin sin. Oni su prodali palaču u Zagrebu, imanje u Lužnici i kuriju u Pušći, a Anny se preudala za dr. Roberta Peičića. Nakon Gezine smrti tako je došlo do velike rasprodaje obiteljskog srebra, a i sam ugled obitelji bio je narušen, s jedne strane neuspjelim Pavlovim banovanjem, a s druge raznoraznim većim ili manjim aferama vezanima uz Gezin i Pavlov privatni život. Usprkos glasinama, čini se da je Anny gajila osjećaje prema Gezi. U svakom je slučaju 9. listopada 1966. u dubokoj starosti posjetila Lužnicu. Prema zapisu u samostanskoj spomenici, bila je vrlo uzbuđena i sretna što je našla objekt lijepo očuvan. Izjavila je kako je htjela i prije navratiti, ali se bojala da neće biti dobro primljena. Prilikom molitve u kapelici, ta je starica sva drhtala od uzbuđenja, jer su joj navrle uspomene na pokojnog muža. Na odlasku je duboko ganuta zahvalila i šapnula „Molite se malo za moga Gejza!“.¹³⁶ Iako je obećala ponovo navratiti, do ponovnog posjeta nije došlo.

U međuratnom razdoblju ključna žena obitelji postala je Pavlova kći Elizabeta Antonija Rozina Marija zvana Eržika (Martijanec, 1. prosinca 1891. – Semmering, 12. travnja 1977.).¹³⁷ Elizabeta je od svoje odgajateljice dobila tuberkulozu pa je stalno pobolijevala i često odlazila na liječenje, napose na Semmering.¹³⁸ Prema podat-

¹³² Potjecala je iz ugledne obitelji Žigrović Pretočki, ali je stekla reputaciju *femme fatale*. Prema podacima obitelji Steeb, prije braka s Gezom vodila mu je domaćinstvo. Bila je rodbinski povezana sa slikaricom Ankom Krizmanić, čija je tetka po majci bila Anka Gušić, žena Franje Žigrovića Pretočkog, banskoga savjetnika. Nakon smrti oca A. Krizmanić je zajedno s majkom doselila u Zagreb, gdje je uživala svesrdnu potporu obitelji Žigrović Pretočki. Ivanka Reberski, Anka Krizmanić, Zagreb, 1993., 276.

¹³³ Prema informaciji dr. sc. Josipa Kovačića, on se oženio Helenom Gayer, kćeri Alajoša Gayera, zakupnika ludbreškog imanja i prijatelja Pavla Raucha. Dr. Kovačiću je Helena pričala o Anny, a o svekri je imala vrlo loše mišljenje.

¹³⁴ DAZG, OF Jelačić, 2548. Dokument je ovdje objavljen.

¹³⁵ U pismu M. Winter od 16. VII. 1977. brdovečki župnik spominje kako su stariji župljani govorili da je Geza umro pod čudnim okolnostima i da ga je otrovala druga žena kojoj župnik nije znao ime. RO Marije Winer, Pučko otvoreno učilište „Dragutin Novak“, Ludbreg.

¹³⁶ Rozalija Ugarković, Spomenica samostana u Lužnici, rukopis iz 1966., str. 113. Čuva se u Marijinom dvoru u Lužnici. Zahvaljujem časnoj sestri Berislavi Grabovac koja me upozorila na posjet Anny te dala Spomenicu na uvid.

¹³⁷ Krštena je 12. XII., a kumovi su bili članovi majčine obitelji, ujak Josip Baechlé i baka Rosina rođena barunica Thavonat. HDA, zbirka mirkofilmova, Matična knjiga rođenih župe Martijanec 1886.-98., M-1820. Presliku objave Elizabetine smrti dao mi je gospodin Branimir pl. Vučetić kojemu na tome zahvaljujem. Navedena je kao Elisabeth v. Vuchetich de Brinje et Cseney. Potpisana su djeca Helene, Marie i Paul, unuke Elisabeth, Rosemarie i Stella te navedene i Doris i Nicolette. Zanimljivo je da u jednom kutu piše Semmering, a u drugom Martijanec, čime se naglašavala Elizabetina veza s Hrvatskom.

¹³⁸ Podatak iz pisma Marije Iveković upućenom meni 5. 5. 2008.

ku u memoarima svojega oca pohađala je internat u Pešti. Elizabeta je, po svemu sudeći, bila dobre čudi, spremna pomoći i oprostiti drugima. Udala se 22. lipnja 1916. u Martijancu za dr. iur. Vuka pl. Vučetića od Brinja i Cseneya¹³⁹ (Budimpešta, 19. rujna 1885. – Graz, 29. svibnja 1973.),¹⁴⁰ sina Aleksandra i Jelene rođ. pl. Dávid od Turocz Szent Petera i Isztebnye. Vuk je član obitelji koja je s Rauchovima bila u tijesnim odnosima: njegov otac Aleksandar (Šandor) bio je neko vrijeme odgajatelj Levinove djece i boravio je u Lužnici, kasnije je bio veliki župan zagrebački, a Vukov prastric Stjepan bio je Levinov pouzdanik i politički saveznik. Vuk je bio kotarski predstojnik u Crikvenici i Osijeku. Tijekom rata bio je natporučnik 10. husarske pukovnije i sudjelovao je u bitci kod Limanove protiv Rusa. Elizabeta i Vuk živjeli su nakon ženidbe prvo u Osijeku, a potom u Martijancu koji je Pavao predao kćeri. Osim Martijanaca imali su i utvrđeni dvor Borl (Ankenstein) kod Ptuja koji je Vuk kupio od grofa Bombellesa.¹⁴¹ Elizabeta se dosta trudila održati imanje Martijanec u čemu je teškom mukom i uspijevala, iako, dakako, u međuratnom razdoblju to više nije išlo lako zbog agrarne reforme. Neko je vrijeme kod sina i snahe boravio i Aleksandar pl. Vučetić. Elizabeta i Vuk imali su četvero djece rođene od 1917.-24. godine: Helenu, Pavla, Huberta i Mariju.¹⁴² Prema riječima Marije Vučetić udane Iveković, djeca nisu često viđala majku koja je odlazila na liječenja izvan Hrvatske, a kad je bila kod kuće, dosta se bavila imanjem. Tako je mala Marija do svoje 4. godine bila uglavnom s odgajateljicom, a tek potom i s drugim djecom.

Osim s održavanjem imanja, Elizabeta je imala neprilika sa suprugom, sklonom ženskom društvu i životu na visokoj nozi. Vuk se družio s groficom Beroldingen, bogatim tvorničarima iz Varaždina, posebice vlasnikom svilane Friedländerom. Navodno ga nakon još jedne ljubavne afere Elizabeta više nije htjela pustiti u kuću pa se morao penjati po ljestvama.¹⁴³ Naposljetku su djeca nagovorila majku na rastavu, pa se Vuk povukao u Borl¹⁴⁴ i ponovo oženio uoči rata.¹⁴⁵ Godine 1941. Vuk je reaktiviran te postaje generalni konzul NDH u Pragu.¹⁴⁶ Pokušava sina Huberta, sklonoga partizanima, učiniti njemačkim špijunom te Hubert pogiba u nerazjašnjenim okolnostima tijekom rata. Nakon završetka Drugoga svjetskog rata Elizabeti i Vuku došla su izuzetno teška vremena. On je zbog svog angažmana tijekom NDH

¹³⁹ Svjedoci su bili grof Tomo Erdödy i barun Emil Kušević.

¹⁴⁰ Podaci iz preslike osmrtnice (Dr. Wolfgang v. Vuchetich de Brinje et Cseney, Leutnant d. res. im k. u. k. Hus. Reg. Nr. 10; Generalkonsul a. D.) koju mi je ljubazno dao Branimir pl. Vučetić. Vuk je umro u pansionu Schweizerhof na Semmeringu, a pokopan je na Središnjem groblju (Zentralfriedhof) u Grazu. Osmrtnica je na njemačkome jeziku, a završava zazivom Krista na hrvatskom.

¹⁴¹ Branimir Vuchetich od Brinja i Cseneya, Plemići Vuchetichi (Vučetići) od Brinja i Cseneya, Zagreb, 2007., 38.

¹⁴² Helena je rođena 1. svibnja 1916. u Osijeku, Pavao 1. prosinca 1917. u istom gradu, a Hubert Aleksander 27. veljače 1920. i Marija Elizabeta 31. srpnja 1924. u Martijancu. HDA, Zbirka mikrofilmova, mikrofilm Matice i Status animarum župe Martijanec, M-2033 i DVD 89. Hubertovi kumovi bili su Geza Rauch i Fanny Scapinelli, kći Jeanne Aichelburg-Labia, a Marijini Aleksije Várady i Marija Kiss.

¹⁴³ Još prije toga uzdržavao je jednu od članica ženske kapele „Wiener Schwalben“ u dvoru Borlu na Dravi.

¹⁴⁴ Prema podacima Marije Iveković, dvorac Borl dijelio je napola sa Zorom Weiss.

¹⁴⁵ Druga žena Louise Stuart, prema Mariji Winter (sv. 1, 232), bila je zapravo Friedländerova sekretarica koja se predstavljala kao da je Engleskinja.

¹⁴⁶ Branimir Vuchetich, 3; M. Winter (sv. 1, 232) navodi Split a ne Prag.

morao pobjeći iz Hrvatske. Zatražio je od Njemačke mirovinu, ali ju nije dobio dok ju nije izborio preko Međunarodnoga suda u Haagu. Elizabeta se pak morala suočiti s gubitkom ogromnoga dijela imanja i dvorca Martijanec. Doduše, ostala joj je kuća gdje je boravio upravitelj, a smjela je iz dvorca uzeti namještaj i uspomene. S obzirom na to da je tijekom rata davala hranu i primala partizane, nitko ju nije dirao, premda kao velikašica nije bila politički podobna, tim više što se njezin bivši muž politički aktivirao tijekom NDH. Elizabeta je slovila kao žena dobra srca, oduvijek korektna spram namještenika. Svoju je sudbinu dostojanstveno prihvatila bez pritužbi. Živjela je s prijateljicom¹⁴⁷ sve dok ju k sebi u inozemstvo nije pozvao bivši muž kojemu je u međuvremenu umrla druga supruga. Elizabeta se odazvala pozivu, napustila Martijanec i otišla Vuku u Graz. Nadživjela je supruga nekoliko godina, a umrla je u hotelu *Schweizerhof* na Semmeringu gdje je i pokopana, a pogrebno slovo držao je njezin zemljak dr. Branko Vahtarić, liječnik iz Radkersburga, koji se brinuo o njezinom zdravlju.

Tijekom međuraća održano je i imanje u Golubovcu gdje su živjela djeca Alice Steeb – Elsa (Beč, 20. svibnja 1878. – Graz, 15. listopada 1965.) udana od 1905. za Ernesta pl. Henneberga (Venecija, 25. prosinca 1873. – Golubovec, 17. ožujka 1941.) i Raoul Alois Geza Maria (Beč, 22. srpnja 1879. – Graz, 3. prosinca 1958.) oženjen od 1925. za Hildegarde pl. Chavanne (Ljubljana, 4. prosinca 1901. – Graz, 29. studenog 1988.).¹⁴⁸ Oni su nakon Aličine smrti dijelili Golubovec te tamo živjeli sa svojom djecom, Annom pl. Henneberg (Golubovec, 27. srpnja 1908. – Graz, 13. siječnja 1996.) te Vukom¹⁴⁹ (Zagreb, 15. lipnja 1926., – Graz, 23. ožujka 2010.), Jankom¹⁵⁰ (Graz, 25. lipnja 1927. – Klagenfurt, 3. kolovoza 2007.) i Marijom-Aleksijom (Alice) Steeb (Zagreb, 30. rujna 1931.).¹⁵¹ Kad je došla u Hrvatsku, Raoulova žena Hildegarde nije znala ni riječi hrvatskoga, no ubrzo se uklopila u lokalnu sredinu. Bila je dobročiniteljica pa je prva u Donjoj Stubici organizirala doručak prvopričesnicima i darove školskoj djeci za Nikolinje. Hildegarde je bila i hrabra pa je za rata spasila dvije židovske obitelji prebjegle iz Beča, a nakon rata skrivala je njemačke zarobljenike.¹⁵² Nije stoga čudno što su na vijest o njezinoj smrti zazvonila stubička zvona.

¹⁴⁷ Možda je posrijedi Laura Jurinac (1909. – 1987.). Ona je u pismu Mariji Winter (RO M. Winter, Pučko otvoreno učilište „Dragutin Novak“, Ludbreg.) od 28. srpnja 1977. dala podatke o Elizabetinoj sudbini opisujući „svoju dragu kumicu“ kao krasnog čovjeka kojeg je svatko morao voljeti. Napomenula je da je upravo ona, Laura, morala „rastepsti“ Elizabetin skromni dom u Martijancu nakon što je ona otišla u Austriju. Nedostaje dio pisma u kojem pojašnjava kako je upoznala Rauchove, no to je vjerojatno bilo preko oca, profesora A. Jurinca, prijatelja Pavla Raucha, kod kojeg je njegov sin stanovao u Varaždinu. Upravo je Laura Hrvatskom državnom arhivu darovala notni zapis Pavlove koračnice „Podgorac“.

¹⁴⁸ Ona je kći generala Rudolfa von Chavanne i Marije Ane Künigl grofice zu Ehrenburg i barunice von Warth.

¹⁴⁹ Punim imenom Wolfgang Christian Rudolf Stephan, od 1951. oženjen groficom Madeleine Zichy de Zich et Vásonykeő, s kojom ima rano preminulog sina i dvije kćeri.

¹⁵⁰ Johannes-Evangelist Georg Ernst. Zanimljivo je da se oženio ženom iz porodice svoje bake po majci, pa je njegova supruga Felicitas Daublebsky barunica von Sterneck zu Ehrenstein kći Marie Hermine Künigl grofice zu Ehrenburg barunice von Warth. Iz tog braka potječu tri sina, od koji je jedan, dr. sc. Christian Steeb, povjesničar, kojemu zahvaljujem na svim ovim podacima.

¹⁵¹ Maria Alexia Regina pohađala je gimnaziju u Grazu. Od 1957. udana za grofa Georga Lodron-Laterano i Castelromano, s kojim ima dvije kćeri.

¹⁵² Uz pomoć muža uspjela je čak i u tome da jedan od tih Židova otvori zubarsku ordinaciju u Stubici, no nažalost pred sam kraj rata obitelji su odvedene u logor. U znak zahvalnosti

Nasuprot svojoj šogorici, Elsa je bila pomalo neobična i ekstravagantna osoba, osobito nakon tragične smrti svoje kćeri Christe. Elsa se odijevala staromodno, imala je fotografsko pamćenje i mogla je satima recitirati francuske, engleske i njemačke pisce.¹⁵³

Znakovito je da u sljedećoj generaciji, svi potomci Rauchova odlaze u inozemstvo (osim Huberta koji je stradao tijekom 2. svjetskog rata). Helena pl. Vučetić je nakon završene gimnazije u Beču radila kao činovnica i dječja odgajateljica, potom je otišla u Beč gdje je radila isti posao. U drugom braku bila je udana Fontaine von Felsenbrunn¹⁵⁴. Helena je i umrla u Beču, a ima kći Elisabeth. Vrlo je zanimljiv put druge kćeri Marije koja nakon mature nije mogla upisati fakultet pa je radila, a potom joj se ukazala prilika da studira kemiju na Tehničkom fakultetu u Zagrebu. Tijekom studija upoznala je budućeg supruga, par godina starijeg od nje, Branka Ivekovića. Nakon nekoliko godina novopečeni je bračni par otišao u Njemačku gdje su oboje radili kao inženjeri kemije u Frankfurtu na Majni.¹⁵⁵

Elizabetin i Vukov sin Pavao imao je sa suprugom, učiteljicom Laurom Comprom († 1999.) dvije kćeri – Stellu i Rosemarie. Stella je radila u školi, potom otišla u Aziju i pokušala na Baliju voditi hotel. Rosemarie nakon školovanja ide na Bali, ali se zbog manjka novca vraća u Njemačku. Ima četvero djece.

U inozemstvo su bili prisiljeni otići i Aličini potomci. Nakon konfiskacije Golubovca 1945. Hildegard Steeb i Marija Aleksija napuštaju dvorac i idu u Austriju, Janko i Vuk zatekli su se na Bleiburgu odakle se spašavaju bijegom, dok Raoul završava u logoru iz kojeg je pušten 1948. i prevezen u Austriju. U istoj su zemlji završile 1947. i Elsa i Ana Henneberg, nakon što je izašla iz logora. Usprkos brojnim stradanjima, članovi obitelji Steeb i Henneberg nisu zaboravili svoj zavičaj u koji su nakon osamostaljenja Hrvatske često navraćali. Hildegarde je došla čak i prije, očito predosjećajući smrt koja ju je zatekla 1988. Ugodno se iznenadila kad su je stariji stanovnici prepoznali.

Sumarno bi se moglo reći kako je za položaj plemkinja vrlo važna bila matrimonijalna strategija. Njome se ostvaruje ili potvrđuje socijalni i materijalni status, ali i stječe širi krug potencijalnih pristaša ili saveznika za neku političku, ekonomsku ili kulturnu akciju. Stoga bismo svaku plemićku, a poglavito velikašku familiju, mogli vizualizirati kao dio gusto isprepletene mreže povezane rodbinskim odnosima koji se operacionaliziraju na različitim područjima. Do sredine 19. stoljeća Rauchovi su najčvršće rodbinski povezani s Vojkovićima i Škrlčevima. Nameću se izvjesne sličnosti između Rauchovih i Vojkovića. I jedni i drugi uzdigli su se u 18. stoljeću, prvi do barunskoga, a drugi do grofovskog naslova (Vojkffy od Vojkovića i Klokoča) koji je Sigismund kupio za 6.000 forinti za sebe i brata Kristofora (Krstu). Pritom su pokazivali odlučnost, ponekad i beskrupuloznost; materijalnu podlogu vješto su stjecali ženidbama ili (polu)nasilnim preuzimanjem posjeda. Oba su roda vezana i baroknom gornjogradskom palačom koju je dao sagraditi Sigismund, a 1870. stekao Levin Rauch čija je obitelj bila i njezinim zadnjim vlasnikom iz plemićkih redova.

Raščlamba matrimonijalne politike Rauchovih pokazuje da je sve do početka 20. stoljeća odabir bračnoga partnera bio u skladu s njihovim velikaškim statu-

židovske su organizacije Hildegardi i njezinoj kćeri Alice omogućile da se s grupom židovskih emigranata isele u Austriju. Wolfgang-Vuk barun Steeb, Odlomci iz autobiografije, 129.

¹⁵³ Isto, 131.

¹⁵⁴ Preslika osmrtnice dobivena od Branimira Vučetića.

¹⁵⁵ Podacima gospođe Marije Iveković.

som. Drugim riječima, posrijedi su bili plemići ili plemkinje solidnoga materijalnog stanja. To što je dio potjecao od novoga plemstva i nije pripadao velikaškom sloju razumljivo je, i sami Rauchovi velikaški su naslov stekli relativno kasno i nisu pripadali starim koljenovićima. Među novopečenicima članovima bili su zastupljeni pripadnici stranoga i domaćeg plemstva, među kojim se ističu brakovi s uglednim velikaškim porodicama Sermage i Jelačić. Valja spomenuti da je bilo i slučajeva sklapanja brakova između bliskih rođaka, pa se Marija Rauch udala za svojega bratčića Julija Jelačića koji je od nje bio stariji čak devetnaest godina. Također se može istaknuti kako je od sredine 19. stoljeća obično postojao muški član koji se ili nije ženio ili, ako jest, nije imao djece (Aleksandar?, Đuro, Geza). Tek u 20. stoljeću pojedini članovi sklapali su brakove koji nisu bili dolični njihovom socijalnom ugledu zbog građanskog podrijetla ili narušenog ugleda izabranika/izabranice. Zanimljivo je pritom kako su žene više poštovala tradicionalnu matrimonijalnu strategiju od muškaraca.¹⁵⁶ Tako su se sve Levinove kćeri udale sukladno svom staležu pazeći da i njihova djeca to učine, dok je Levinov sin Geza oženio raspuštenicu narušena ugleda koja je u brak donijela svojega sina, a Pavao II. se oženio na Samoi kćeri građevinskoga majstora.¹⁵⁷ Kod žena do promjene u izboru bračnog partnera dolazi tek u drugoj generaciji u 20. stoljeću.

Žene nisu bile samo čuvarice plemićke ženidbene strategije, nego su se nerijetko pokazale i kao dobre gospodarice koje čuvaju ili svojim imetkom proširuju ekonomsku bazu obitelji. Od njih se očekivala predanost obitelji i poslušnost roditeljima, pa je Ana Sermage u oporuci jasno razlikovala svoje dobre kćeri (Ivanu, Antoniju i Lujzu) od „zle“ Marije. Nemali dio žena ostajale su udovicama koje su u mnogočemu morale zamijeniti glavu obitelji. Po više od 20 godina udovicama su bile Ana Sermage, Elizabeta i Antonija Rauch, Marija Jelačić i Hildegarde Steeb a prava „rekorderka“ je bila Josipa Kulmer s udovičkim stažom od čak 58 godina! Vrlo rijetko su se udovice preudavale što je bio slučaj s Katarinom Zebić i Anny Alpi Rauch Pečić, koja se preudala dvaput. Plemkinje su pokazivale široku paletu aktivnosti i osobina. Školovane u samostanskim internatskim školama ili privatno kod kuće, trebale su se udati dostojno svome staležu, roditi djecu i voditi brigu o njima i kućanstvu što nije podrazumijevalo radni angažman, nego nadziranje i organizaciju jer su se o djeci brinule dadilje, guvernante i kućni učitelji. Dakako, to ne znači da mnoge nisu bile predane majke emocionalno vezane uz svoje potomstvo. Bavile su se dobrotvornim radom jer je on bio dio habitusa velikašice, a proizlazio je i iz patronatstva nad školama i crkvama. Supruge su imale socijalne reprezentativne obaveze pa priređivanje vlastitih ili sudjelovanje na tuđim zabavama i soarejama nije bilo nužno pokazateljem ispraznosti i želje za provodom nego društvena obveza. Upravo su žene bile te koje su zapravo imale znatan utjecaj na etiketu i načine socijalizacije elite pa su u kulturi plemićkih salona imale važnu ulogu. Žene će sve izraženije oblikovati plemićku dokolicu jer će upravo one biti glavne organizatorice socijalizacije od kostimiranih balova, svečanih večera do ležernoga druženja u salonima. Tako je sredinom 18. stoljeća prva u Zagrebu počela priređivati kosti-

¹⁵⁶ Prema podacima kojima zasad raspolazem jedini brak koji nije odgovarao navedenim kriterijima je onaj Pavlove kćeri Ane Rauch koja se 1802. udala za kapetana Lončara koji ne samo da nije plemić nego nije niti materijalno dobro stajao. U fondu obitelji Rauch u Hrvatskome državnom arhivu sačuvana je obveznica Ane (Nanette) Lončar na 1.000 forinti koje joj je posudio biskup Vrhovac.

¹⁵⁷ Prema nekim podacima ona je bila plesačica.

mirane plesove Marija Stubenberg, žena Ljudevita Erdödyja. Upravo je to razdoblje u Banskoj Hrvatskoj značilo pomak od rustikalnoga ladanjskog života k rafiniranoj etiketi i širem društvenom obzoru plemstva. Tako su dojučerašnje „hisne tovarussicze“ koje su se brinule za „teška dugovanja, za interes, za med, za prasce i svinje, za paripa dopeljati, za sluge i za peneze“¹⁵⁸ postale sofisticirane i uglađene dame koje njeguju kulturu salona kojima odjekuje zvuk cimbalu, pošalica, amaterskih predstava, plesa u kojima se karta „patience“, ogovora, kuju planovi i artikulira etiketa visokog društva. Dame puno pažnje posvećuju elegantnoj odjeći i obući, ukrasima i nakitu (dijademama, venecijanskim ogrlicama, grivnama, pariškom prstenju...), a sve to uglavnom dolazi iz inozemstva. Sve se češće laćaju pera kako bi vodile privatnu korespondenciju, ali i zapisivale svoje misli, pjesme, praktične savjete. Stoga su obaveznim dijelovima namještaja sekreteri s tajnim pretincima za novac, dokumente ili za neke intimne tajne, poput ljubavnih pisama.

Neke plemkinje postupno će prerastati čvrste granice svojih rodni uloga pa će se latiti ili prevođenja ili pisanja vlastitih djela (nabožnih, lirskih ili pak medicinsko-veterinarskih), poput Josipe Oršić r. Zichy, autorice priručnika na kajkavskom za liječenje životinja, ili Katarine Patačić, autorice *Pesama horvatskih* iz 1781. Nažalost, o plemkinjama nemamo uvijek dostatnih podataka, pogotovo o onima čiji je život protekao bez skandala ili problema. Do sredine 19. stoljeća o njima najčešće saznajemo iz portreta i grafika, oporuka, grobnica, školskih i župnih spomenica te sudskih sporova premda su neke od njih bile gotovo stupovima svojih obitelji.

U širem krugu Rauchovih i s njima rođenih obitelji kao sposobne gospodarice mogu se spomenuti Josipa Oršić r. Zichy, Elizabeta Rauch i Elizabeta Vučetić. Josipa je bila svekrva Leonarde Vojkffy, kćeri Ane Rauch. O Josipi, koja je rodila čak jedanaestoro djece, njezin je sin grof Adam Oršić zapisao kako je „imala mnogo talenta, bila prilično brza, marljiva i djelotvorna gospodarica; njoj naša obitelj mnogo zahvaljuje, a mi njezini sinovi moramo s poštovanjem hvaliti ovu dobru majku.“¹⁵⁹ Josipa nije imala lak zadatak jer su imanja bila u teškom stanju. Sina je dala odgajati strogo. Drugi primjer gospodarice je Elizabeta Rauch koja je samostalno upravljala martijanečkim vlastelinstvom nakon smrti supruga 1831. sve do sredine 1840-ih kada je u posjed ušao njezin sin Đuro. Sačuvan je i gorni list iz 1837. s njezinim potpisom.¹⁶⁰ Naposlijetku, oko martijanečkoga gospodarstva puno se trudila njegova zadnja gospodarica, Elizabeta Vučetić. Preuzela je imanje u teškim vremenima nakon 1. svjetskoga rata, kada je zahvaćeno agrarnom reformom. Ipak, nije posustala te je zajedno sa suprugom nastojala oko njegova održanja. Pokušali su i s novim industrijskim inicijativama, poput pokretanja pilane uz mlin 1921. godine, no pothvat se pokazao bezuspješnim. Usprkos svemu, Elizabeta je uspjela održati imanje i voditi ga sama nakon što ju je suprug napustio. Nadalje, plemkinje nisu prezale pred sudskim sporovima kako bi očuvale svoje posjede, pa znamo za spor Ane Rauch udane Vojkffy protiv grada Zagreba (1765.) i Krste Oršića (1770.) zbog dobra Marčinkovo i Ivaničevo, spora oko podjele dobara između brata i sestre Ivana i Katarine Rauch iz 1731. koji se kao parnica Antonija Zebića protiv Pavla Raucha otegnula sve do 1792. godine. Pritom ne impliciram da su u svim navedenim sporovima žene bile u pravu, nego ističem njihovu spremnost da brane vlastitu materijalnu podlogu *de iure* i *de facto*. Dakako da ne treba idealizirati plemkinje kao

¹⁵⁸ J. Matasović, *Iz galantnog stoljeća*, 113.

¹⁵⁹ A. Oršić, 56.

¹⁶⁰ HDA, OF Rauch, k.1.

dobre gospodarice. U svojoj žalbi iz 1783. seljaci Jablanovca naveli su da ih ugnjetavaju Pavao Rauch i žena.¹⁶¹

Često su plemkinje obitelj držale na okupu požrtvovnošću i nesebičnom brigom za njezine članove. Sjetimo se grofice Franciske Keglević koja je bila izvrsna maćeha djeci Adama Oršića i Leonardine Vojković, kćeri Ane Rauch, ili pak njezine pastorke Josipe Oršić udane Kulmer koja je brinula o svojoj maćehi Franciski kad je ona oboljela.

Istodobno, premda „plave krvi“, plemkinje nisu dakako uvijek mogle biti besprijekorna ponašanja, pa su uz neke vezani skandali, neke su živjele odvojeno od muževa, imale ljubavnike, neumjereno su trošile ili iskazivale druge mane, a među najskandaloznijima su bile Regina ud. Vojkffy, Barbara ud. Žuvić te Ana Alpi Rauch rođ. Žigrović Pretočki. Budući da su živjele u dogovorenim brakovima, često bez ljubavi, nije čudno da su zadovoljstvo tražile izvan bračne ložnice. Premda sputane mnogim ograničenjima i neravnopravne s muškarcima, plemkinje su zadugo bile u mnogočemu slobodnije od građanki. Kao prvo, bolje su obrazovane, ne moraju se radno angažirati u kućanstvu, mogu njegovati svoju plemenitu dokolicu (slikanjem, pjevanjem i sl.), organiziraju društveni život obitelji, a često imaju nemali utjecaj na etiketu visokoga društva u svojim salonima. I u ekonomskome pogledu su u boljem položaju, supruhu donose nekretnine u miraz kojim raspolažu i u pravilu tradiraju svojim kćerima. Nerijetko se sklapaju i ženidbeni ugovori. Dok su čak i žene elite staleškog građanstva nerijetko sputane obiteljskim i kućnim životom, velikašice putuju, sudjeluju u lovovima i ostalim oblicima društvenog života na visokome nivou, a rodbinskim su vezama povezane s brojnim porodicama ne samo hrvatskoga nego i (srednjo)europskog područja. Sve je to doprinosilo širem kulturnom obzoru velikašica negoli građanki. Dakako, situacija će se početi mijenjati, poglavito nakon ukidanja staleškog društva i formiranja modernog građanskog društva. No, plemkinje će i tada imati važnu ulogu. One će sve više sudjelovati u radu pojedinih udruga koje će se širiti od 1830-ih i 1840-ih godina te će potpomagati i utemeljenju ključnih kulturnih institucija. Primjerice, već spominjana Josipa Kulmer Oršić bila je najvažnijim darovateljcem Narodnoga muzeja u početku njegova postojanja poklonivši osim brojnih portreta familije i jedinstvenu galeriju ugarsko-hrvatskih kraljeva s ukupno 47 slika.

4. PRO REGE ET PATRIA. RAUCHOVI U POLITICI

Politički uspon Rauchovih počinje s Adamom Danielom koji ulazi u forume visoke politike – Kraljevinsku (Bansku) konferenciju i Hrvatski sabor. Prvi se puta spominje na Banskoj konferenciji 1698. godine i na Hrvatskom saboru 1705. godine.¹⁶² Već 1709. je zagrebački podžupan, a 1714. godine postaje podbanom i poklisarom za Ugarski sabor te križevačkim i zagrebačkim županom.¹⁶³ Istaknuo se tijekom nemira u vojsci kada je uspio zarobiti jednog važnog pobunjenika, a 1717. je uz podbana za vojne poslove Ivana Draškovića sudjelovao u pohodu protiv Osmanskoga Carstva.¹⁶⁴ Rauchovi će od vremena Adama Daniela biti zagrebački

¹⁶¹ HDA, OF Rauch, k.1.

¹⁶² ZHS sv. 2, 1958., 161 i 289; HKK sv. 1., 1985.

¹⁶³ ZHS sv. 2, 1987., 372.

¹⁶⁴ Podaci potječu iz teksta grbovnice iz 1763.